

(Продовження. Поч. у №№4, 5, 6, 8, 9, 11, 13
"Львівського залізничника")

Зупинка XV: Теребовля

Районний центр Теребовля – одне з найстаріших міст на західно-українських землях. Розташоване воно за 33 км від Тернополя, на берегах річки Гнізди – притоки Серету. Перша літописна згадка про Теребовлю в Іпатіївському літописі датована 1097 роком. Восени того року в Любечі відбувся з'їзд руських князів, на

фортеці і своєчасно повідомила про це свого чоловіка. Завдяки цьому місто у 1675 році встояло під навалою турецьких військ Ібрагіма Паші до приходу підмоги від короля Собеського. Але під час воєнних дій 1688 року замок був таки знищений турками і більше не відновлювався, тільки рештки ще могутніх мурів височать над містом донині.

У Теребовлі цікавими пам'ятками є комплекс Василянського монастиря (XVI ст.), відомого під назвою "Підгорянський" або "Угорницький", оборонні

найбільшими в Галичині. Камінь тут видобували кілька сотень робітників. На початку XX століття на рік відправлялось 400 вагонів продукції, переважно плити для сходів, для пам'ятників та для оздоблення вулиць і споруд. Продукція кар'єру йшла аж на Далекий Схід. Камінь із Теребовлі використали у спорудженні обеліску на честь Грюнвальдської битви, в якій брали участь і теребовляни під проводом Бартоша Головацького з Теребовлянським знаменом.

Чималий слід в історії та національно-патріотичному відродженні краю залишили релігійні діячі Патріарх Йосип Сліпий, о. Іван Волянський, о. Степан Мохнацький; письменники Гнат Галька, Володимир Навроцький; митці Михайло Паращук, брати Бойчуки, Северин Борачок; вчений Юрій Гірняк та інші.

Зупинка XVI: Збараж

Збараж – місто районного значення, центр Збараського району, розташоване на Подільській височині (Товтрової кряж) за 17 км від Тернополя, на обох берегах

збирали своїх воїнів, йдучи на рать. У 1241 році Збараж був зруйнований внаслідок татаро-монгольської навали. У 1393 році він згадується у зв'язку зі спорудженням феодального замку. Збудував його новгород-сіверський князь Дмитро Корибут. У 1474 та 1598 роках Збараський замок здобували штурмом татари. Старий Збараж було знищено і князі Збараські вирішили не відбудувати старого міста.

Власниками міста, рід яких тут панував упродовж кількох століть, були предки княжого роду Невицьких із Волині, які почали себе іменувати князями Збараськими. Перша документальна згадка про Новий Збараж відноситься до 1583 року. Будівництво нового замку розпочали брати Христофор та Юрій Збараські у 1629-1631 роках за проектом італійського архітектора Вінченцо Скамоцці. Після смерті Юрія Збараського замок перейшов у володіння князів Вишневецьких, які продовжили роботи із укріплення оборонних споруд та впорядкування палацу. У 1707 році в Збараському замку побували український гетьман Іван Мазепа

Морозенко і Кіндрат Бурлай. За твором Генріха Сенкевича польський режисер Єжи Гофман зняв про ці події фільм "Вогнем і мечем".

З 1772 року місто увійшло до Австрійської монархії. 13 вересня 1797 року Збараж отримав від австрійського цесаря Франца-II герб міста із зображенням верхової постаті Святого Юрія, який убиває змія. У 1809-1815 роках Збараж перебував під адміністрацією Росії.

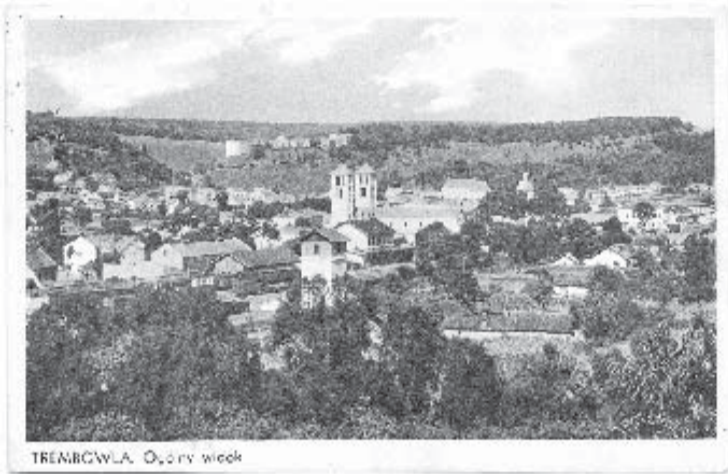
Історія Збаража XX століття – це ціла низка важливих історичних подій. Яскраву сторінку мешканці Збаража вписали у боротьбу за незалежність за часів Західноукраїнської Народної Республіки. У місті був сформований військовий курінь, який у складі Тернопільського полку імені Симона Петлюри брав участь у важких боях із поляками під Львовом (1918 р.), у Чортківській офензиві (1919 р.), а потім за Збручем у боях із більшовицькими та денікінськими військами.

Під час Другої світової війни місто зазнало руйнувань, тритисячна єврейська громада була знищена фашистами. На початку березня 1944 року Збараж був звільнений військами 1-го Українського фронту.

За радянських часів місто розвивалося економічно та соціально. Виникали нові підприємства, були побудовані школи і лікарні.

Нові сторінки у житті Збаража розпочалися зі здобуттям Україною незалежності.

У 1994 році на основі замково-ансамблю створено Збараський державний історико-архітектурний заповідник, якому у 2004 році

якому вони об'єдналися проти половецьких нападників, а також підтвердили володіння кожного з них. "Відтепер з'єднаємось в одне серце і обережимо Руську землю. Кожен хай держить отчину свою... а Теребовль Василькові. І на цім вони цілували хреста...", – оповідає літопис. Але як це часто буває в історії, цього ж року домовленості були порушені: 7 листопада 1097 року за наказом київського князя Святослава Ізяславовича через наклеп князя Володимирського Давида Ігоровича Василькові викололи очі. Залишившись живим, Василько зміг повернутись до Теребовлі і князував до кінця своїх днів (1124 р.). У 1141 році Теребовлянське князівство увійшло до складу Галицького.

Упродовж усієї своєї історії Теребовль переживав періоди піднесення та занепаду. У 1241 році війська хана Батия вщент зруйнували місто. Епоха середньовіччя принесла йому нові випробування. У 1341 році Теребовль захопив польський король Казимир Великий. У 1387 році місто першим із усього західного Поділля отримало Магдебурзьке право. Починаючи з 1453 року воно стає центром одного з трьох повітів Галицької землі – Руського воєводства, а назва "Теребовля" поступово витісняє "Теребовль".

Систематичні набіги на Теребовлю кримсько-татарських ординців у XVI-XVII ст. призводять до нищення міста і фортеці, побудованої у 1366 році та перебудованої у 1631 році Олександром Балабаном. Із обороною Теребовлі й замку пов'язане ім'я Софії Хшанівської (Анна Дорота), жінки коменданта міста, котра викрила змову в лавах захисників

споруди монастиря кармелітів (1635-1639 рр.), церква св. Миколая (кін. XVI – поч. XVII ст.), яка є зразком оборонної культурної споруди Поділля.

Період Середньовіччя подарував українцям одну з найбільших святинь – чудотворну ікону Теребовлянської Матері Божої.

Багата на події історія міста тісно пов'язана із вигідним економічним та географічним положенням Теребовлі. Торгівельні шляхи, які віддавна пролягали через її територію, забезпечували зв'язок із Києвом, Черніговом, Кримом та країнами Європи.

Залізниця прийшла до Теребовлі з побудовою лінії Тернопіль–Копичинці у 1896 році. Залізнична станція до часів незалежної України мала назву "Трембовля", таку ж назву мало і місто за часів польського панування. Історики припускають, що назва міста походить від старослов'янського слова "теревити" (корчувати, вирубувати ліс). В українській мові подекуди збережений термін "теребовля", який означає очищені від чагарників місця.

Неподалік Теребовлі здавна видобували камінь. Теребовлянські каменоломні вважались

річки Гнізди, притоки Серету. Через місто пролягає автошлях Львів–Тернопіль–Збараж–Рівне–Луцьк–Брест. Залізнична станція Збараж утворилася під час спорудження в 1906 році залізничної гілки Тернопіль–Збараж, а у 1916 році в період Першої світової війни росіяни продовжили колію до Шепетівки. Збараські Товтри беруть свій початок біля Підкаменя, що на Львівщині, у місці, де пролягає вододіл басейнів Дніпра та Дністра, де чимало джерел впадають у ріки Ікву, Стир, Серет, Боринь. Товтри – унікальна геолого-ботанічна пам'ятка минулого, подібної до якої нема у всій Європі. Це – величезний коралово-рифовий бар'єр, який після відступу моря перетворився на довгу грядку вапнякових гір.

На території сучасного Збаража було слов'янське поселення епохи Київської Русі. Уперше назва Збараж згадується у Галицько-Волинському літописі. У той час поселення було одним із найбільш укріплених удільних центрів князівства.

Щодо походження назви міста, то серед науковців нема єдиної думки. Одна з версій стверджує, що слово "збараж" походить від слова "збір". Тут руські князі

Теребовля і Збараж – скарбниці історичної спадщини

та російський цар Петро-I. Вони високо оцінили його оборонні споруди.

Події, які відбулися влітку 1649 року, добре відомі в історії як "облога Збаража". Впродовж семи тижнів війська Богдана Хмельницького тримали в облозі численні гарнізони польських військ Яреми Вишневецького. Похід на Збараж і Зборів через зраду кримського хана Іслам-Гірея закінчився Зборівською угодою 15 серпня 1649 року. Під час облоги під мурами замку полягли тисячі славних синів України, серед яких козацькі полковники Нестор

надано статус Національного. На базі Збараського замку створений музей, експозиції якого розповідають про історію Збаража та своєрідну природу, про мистецькі та наукові здобутки. Привертає увагу виставка скульптур відомих майстрів, виставка зброї та годинників. Пам'ятками архітектури є і бернардинський монастир та костел (1627 р.), монастир феліціанок (XVIII ст.), Мала та Велика Успенська церкви, собора (1537 р.) та багато інших цікавих споруд.

Юрій ТОМІН

Фото з особистого архіву автора

ЗАСНОВНИКИ:
управління Львівської залізниці та дорпрофсож
Ресстраційне свідоцтво
КВ № 1252.
Редактор
Ігор ПАРАЩАК
тел. 226-32-97
факс. 226-41-83
Заступник редактора
Андрій ВЕЗДЕНКО.....226-26-10

Відповідальний секретар
Галина КВАС.....226-25-67
Кореспонденти:
Орися ТЕСЛЮК.....226-32-03
Ольга ПАДКОВСЬКА.....226-01-65
Дмитро ПЕЛИХ.....226-36-23
Олександр ГЕРШУНЕНКО.....226-37-83
Оксана ПОДОЛЬСЬКА.....226-39-34
Богдан ЮРОЧКО.....226-59-27
Коректор Валентина СУТАК.....226-37-80
Бухгалтер Тетяна АНДРУШКО.....226-46-80

Львівський ЗАЛІЗНИЧНИК
Адреса редакції: 79000 м. Львів, вул. Гоголя, 1.
E-mail: lz@railway.lviv.ua
ГС ДТГО "Львівська залізниця"
Р/р 260000092670
Код ЄДРПОУ 20851444 МФО 325956
ЛФ АБ "Експрес-Банк"

Індекс газети 30223.
Виходить щоп'ятниці.
Тираж 38 143.
Замовлення 545.
Зверстано у комп'ютерному центрі редакції газети "Львівський залізничник".
Комп'ютерна верстка
Антоня БЕГЛЯРОВА 226-38-15.
Склад редакційної колегії:
Ігор Паращак, Андрій Везденко, Орися Теслюк, Галина Квас, Олександр Гершуненко.

Точка зору авторів може не збігатися з позицією редакції.
Передрук текстових чи візуальних матеріалів газети можливий лише з письмового дозволу редакції. Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали. Рукописи та листи авторам не повертаються. При цитуванні посилання на газету "Львівський залізничник" обов'язкове.
Газету віддруковано у "Видавничому Домі "Високий Замок".